

LA PREMSA GIRONINA A LES MEMÒRIES DE JOAN VINYAS I COMAS

LLUÍS COSTA I FERNÁNDEZ

Les *Memòries d'un gironí* de Joan Vinyas i Comas¹ tenen la indescriptible virtut d'esdevenir un document excel·lent per al coneixement de la cultura i de la premsa gironines i permeten saber de quina manera era rebuda pels seus lectors. I, certament, la premsa d'aquest període —de les primeres manifestacions gironines de la societat de comunicació de masses— fou un element decisiu no tan sols en la conformació d'una consciència cívica o política, sinó també en la creació d'una nova cultura i fins i tot d'una visió global del món. Publicacions i periodistes exercien unes influències precises sobre persones i grups socials específics i, àdhuc, sovint sobre la família.²

El renaixement literari i artístic que batejava a Barcelona feia temps es començà a manifestar d'una manera clara a Girona a partir del darrer quart del segle XIX. L'interès de la burgesia gironina en el coneixement del seu passat històric i en el conreu de la literatura, sota la inequívoca influència barcelonina, suscità el desvetllament d'inquietuds i la convergència de projectes dels prohoms principals de la cultura gironina.

Els certàmens organitzats per l'Associació Literària de Girona, encetats el dia de Sant Jordi de 1872 amb un homenatge a Milà i Fontanals, són un reflex fidel dels Jocs Florals que se celebraven a Barcelona. Les tertúlies literàries organitzades gairebé espontàniament i al marge de qualsevol institució foren el marc en què s'originaren i es discutien la major part d'aquests projectes culturals. Sens dubte, la tertúlia de La Cova de Can Vinyas, situada a la rerebotiga de la drogueria de Narcís Viñas i Serra, al carrer dels Abeuradors de la ciutat de Girona, fou la més emblemàtica i

1. Joan VINYAS i COMAS, *Memòries d'un gironí*, Girona, Impremta Masó, 1932. Si no hi fem constar cap més indicació, les frases entre cometes del text són opinions expressades per Joan Vinyas a les seves memòries.

2. Idea expressada, també, per Francesc ESPINET i BURUNAT, «La recepció de la periodística a la Catalunya del primer terç del segle XX en els escrits autobiogràfics», *Periodística*, Barcelona, Societat Catalana de Comunicació, núm. 5 (1992), p. 91.

El Cafè Vila de la plaça del Vi (1877), de Jaume Pons i Martí (1855-1931).
Oli sobre tela (85 x 68 cm)

important i aplegà intel·lectuals i afeccionats d'ideologies diverses, tant de Girona com de fora de la ciutat.

L'impuls cultural de Barcelona influïa poderosament en l'organització de tertúlies. Ara bé, hi havia un altre factor molt important, i potser contradictori respecte al primer: les dificultats de comunicació i circulació de notícies i el retard amb què es rebia la premsa de Barcelona. Aquesta circumstància —expressada per Joan Vinyas— feia créixer l'avidesa entre els contertulians per disposar de la premsa i comentar-la tan bon punt arribava: «Així he sentit explicar moltes vegades que hi havia ocasions en què [el meu avi], lliurat a la lectura del seu periòdic "La Esperanza", contestava amb un sec i malhumorat "no en tenim!" al parroquià que demanava, si molt convé, alguns dels molts articles penjats per mostra a l'entrada de la botiga.» Sens dubte, l'interès en la lectura dels periòdics se sobreposava, d'una manera paradoxal, a l'instint primari del petitburgès, botiguer-comerçant; en definitiva, del Senyor Esteve. Probablement, es devia tractar de les poques argumentacions capaces de relegar el negoci a un segon terme, fet que confirma la premsa com un element actiu i fonamental sobre la vida quotidiana dels seus lectors.

La *Revista de Gerona* (1876-1895) representa la conjunció de les inquietuds culturals de la burgesia gironina i la confirmació del paper que té la premsa en la vida individual i el projecte col·lectiu de la Girona de finals de segle. Ho podem constatar per mitjà dels ulls inquiets i cobejosos de coneixement del nen Joan Vinyas i Comas: «Jo, que ja llegia desafortunadament tota la premsa literària que venia a casa, de canvi de la "Revista de Girona", i feia periòdics manuscrits.» La tertúlia de La Cova de Can Vinyas fou, doncs, un marc de reunió de molts dels periodistes que exercien la seva professió a Girona i que Joan Vinyas descriu a les seves memòries. Són personatges que, sovint, no han transcendit a la història de Girona, però que indefectiblement han influït en la manera de fer i de pensar de la generació de gironins de tombant de segle i, per tant, en intel·lectuals tan il·lustres com Bertrana, Palol o Rahola, per esmentar-ne alguns.

Un cas molt paradigmàtic és el d'Esteve Forest i Ricart, un dels literaris-periodistes més significatius dels qui participaven en la tertúlia encara que la mort —motivada per una tuberculosi— el sorprengué molt jove, només amb divuit anys. «Amb ell llegíem la premsa literària que abundantment es rebia a casa meua i la que ell comprava o tenia subscripta, especialment "L'Avenç" que començava a publicar-se a Barcelona i que l'Estevenet tenia en especial estima per l'amistat contreta amb en Jaume Massó i Torrents.» Forest col·laborà a la majoria de les revistes literàries que s'editaven, en aquell temps, a Girona, com el setmanari popular *La Vetllada* (1881), impulsat pels seminaristes Joan Planas i Josep Simon, o la publicació satírica *Lo Punt de les Dones* (1880-1881). Malgrat la seva

REDACCION

En la calle de San Juan, nº 11, Gerona.
Redaccion y Administracion:
D. ALBERT NUGUÉ
En la imprenta de
D. J. GARCIA
En Gerona.
D. ALBERT NUGUÉ

EL DEMOCRATA

ADMINISTRACION

En la calle de San Juan, nº 11, Gerona.
Administracion y Redaccion:
D. ALBERT NUGUÉ
En la imprenta de
D. J. GARCIA
En Gerona.
D. ALBERT NUGUÉ

periódico político, literario de noticias y de intereses materiales.

ORGANO DEL PARTIDO DEMOCRATICO-GUBERNAMENTAL DE LA PROVINCIA.

SE PUBLICA LOS DOMINGOS

AÑO I Gerona 10 de Abril de 1881. Núm. 1.

ADVERTENCIA

El presente número de esta revista...
El presente número de esta revista...

democrático; lejos de haberse entibado durante el tránsito por vicisitudes de la situación conservadora que nos arrujo al sometimiento con la penosa inversión de los partidos Regales, se ha mantenido íntegro con la adversidad, y hoy ha hecho algo robusto nuevo y más poderoso empuje...

das en los procedimientos de un desencuentro de la demagogia. — La tarea encomendada a nuestro cuidado que cumplimos, aun cuando seamos pocos en número, y no muy solventes de conocimientos los redactores de EL DEMOCRATA, nos aventuramos a presentar en este ejemplo para nuestra modesta publicación. La fe y el entusiasmo no alientan el consueño; desinteresado e incondicional de nuestros queridos correligionarios no nos falta que más queremos...

NUESTRO PENSAMIENTO.

Al fin vinturo en camino de realización, gracias al entusiasmo con que ha sido acogido por todos nuestros correligionarios los demócratas gubernamentales de la provincia. Hacía tiempo, que lo madurábamos en el seno modesto de nuestro cerebro; nos desconcertaba con la esperanza de poder llevarlo a cabo contando para ello con una tenaz perseverancia, puesta a prueba en multitud de ocasiones, fallidas por rason de las circunstancias unas veces, y otras por sobra de frialdad en quienes debían prestaros su apoyo en la obra de propaganda que intentáramos; mas de una vez tuvimos que desistir de nuestros propósitos, vencidos por contrariedades que no estaba en nuestra mano poder destruir, —deplorando siempre que nuestra libertad y democrática provincia continuase durante tan largo tiempo sin una representación genuina y positiva en la prensa que defendiera los sublimes ideales de la Democracia, en armonía con los procedimientos de gobierno proclamados por el más ilustre, si bien el más denostado y calumniado de los repúblicos españoles de la época actual, por el gran Castelar; pero al fin nuestra humilde voz ha sido escuchada, y desde el día al otro extremo de la provincia, el partido republicano resplandeciente nos ha manifestado su adhesión entusiasta por boca de sus más autorizados miembros, lo cual prueba que el espíritu

modesto ensayarlo acata un movimiento de concentración, hay una que aunque necesario dada la situación, relativamente propicia que atravesamos, validos a la legalidad y reconocido el derecho que tenemos de existir como partido por el primer gobierno liberal de la restauración que está rigiendo actualmente los destinos de nuestro país. Y en este movimiento de concentración de los demócratas gubernamentales de la provincia de Gerona, a nuestro periódico correspondía indudablemente la más importante y arriesgada de las misiones, la más difícil y la por la más espinosa de las tareas: la misión de atraer con benevolencia concentradas voluntades y opiniones, sin bien del ideal que perseguimos; la tarea de ilustrar y dirigir en cierto modo la opinion ya formada de nuestros queridos correligionarios de la provincia, encaminándola a su mayor grado de desenvolvimiento para que, por medio de una saludable y eficaz propaganda y de una organización tan fuerte como leal y sincera, pudiésemos presentarnos a todas horas a la lucha legal a que seamos provocados, formando una masa compacta de hombres firmes de fe inquebrantable, bien izada nuestra bandera por todo el mundo conocido, sin abandonar el propósito de instituciones a ideales fundamentados por la razon y por la historia y sin confundirnos en fiestas con agrupaciones utópicas inspiradas

en 1873, mientras con la pluma y con el fuello combatimos así a las hordas del carlismo como a los traidores de Carrión; y hoy nos sacrificamos en el mismo seno de la Democracia, modificada nuestra manera de pensar respecto de ciertos procedimientos desearriados por finiquitar algunos saludables enseñanzas, desde aquella infamada noche del 3 de Enero, de trista recordación para la historia de nuestra primera República, en que una Cámara patriótica decretó con una funesta impetuosidad la muerte de una institución que era el alma de nuestra alma, la vida de nuestra vida, y que solo pudiese resucitar, en nuestro concepto, los precidentes y nobles esfuerzos de cuantos más representantes en el programa de una Democracia sálica y gubernamental, en el futuro que completamos mas la exposición de nuestro abultado? Pues diremos que vivimos a la progre-

El Demócrata (1881-1887), periódic dirigit per Albert Nugué, degà de la tertúlia del Cafè Vila

joventut, Forest dirigí, del mes d'abril de 1882 al maig de 1883, el diari liberalconservador *El Eco de la Provincia de Gerona*, col·laborà al periòdic liberal *La Lucha* i fins i tot participà en un projecte —frustrat— de crear, juntament amb Pere de Palol i Albert Nugué, un periòdic satíric que s'havia d'anomenar *Lo Ninot*.

El dinamisme cultural i catalanista gironí, però, tenia limitacions. Així, podem comprovar com fracassa la subscripció, a Girona, de la revista literària catalanista editada a Barcelona *L'Avenç* (apareguda el 3 de juliol de 1881 per tal d'ocupar el buit deixat pel *Diari Català*), segons que es desprèn de la correspondència de Massó i Torrents —un dels fundadors de la revista— amb Esteve Forest del 22 de maig de 1883: s'hi van enviar quaranta exemplars i hi aconseguiren únicament sis subscriptors. Forest ho interpretà com una conseqüència de la proliferació de premsa local que existia a Girona.³

Homes com Esteve Forest foren decisius en la trajectòria de moltes vocacions periodístiques gironines. El mateix Vinyas i Comas ho reconeix i explica com a l'edat de poc més de deu anys Forest ja confeccionava setmanaris manuscrits, que arribaven a vegades al sisè número o al setè. Resulta inimaginable conjecturar el que haguera succeït si Esteve Forest hagués viscut més anys.

La influència del Seminari

Amb deu anys de vida, Joan Vinyas ingressà al Seminari de Girona, on anaven, en aquell temps, a més dels mateixos estudiants de capellà, els nois de cases més o menys benestants. El Seminari projectava un fort ascendent en la societat gironina —ciutat, d'altra banda, definida durant molts anys com a levítica. Portes endins, en el Seminari es forjaven intenses lluites intestines entre els nuclis més puristes —els «cimarrons»— i els «mestissos», catòlics integrats a la formació liberalconservadora de Cánovas que formaren la Unió Catòlica. Confrontacions entre bàndols gairebé irreconciliables, en què la presència de la premsa fou d'una importància notable, com explica Joan Vinyas: «el foc permanent es mantenia des de la premsa i d'una manera molt especial en setmanaris que sortien llavors amb relativa profusió, plens de col·laboració espontània i forana i morts generalment d'un cop de crossa episcopal. La secció més original d'aquells setmanaris acostumava a ésser la de suscripcions obertes en

3. Aquest carteg es conserva a la Biblioteca de Catalunya i és citat per Eduard VALENTÍ FIOU, *El primer modernismo literario catalán y sus fundamentos ideológicos*, Barcelona, 1973, col·l. «Horas de España», p. 163.

JOAN VINYAS I COMAS

MEMÒRIES
≡ D'UN GIRONÍ ≡

Portada del llibre de Joan Vinyas i Comas *Memòries d'un gironí*

obsequi a qualsevol escriptor o personatge de la seva corda, en les quals per la mòdica quantitat de dos o quatre quartos —encara no circulava a Catalunya la moneda decimal— s'esbrabava el donant amb mitja columna de dicteris contra la mestisseria que semblaven malediccions de gitano.»

De Barcelona arribaven periòdicament setmanaris identificats amb algun bàndol en conflicte, habitualment el «cimarró». Els més llegits eren *La Vespa: Periòdich satírich per la gent com cal!* (1882-1883), portaveu dels principis defensats per l'ultramuntà Cándido Nocedal, i *L'Avi Vell*, també satíric i de la mateixa tendència ideològica que l'anterior. Lògicament, a voltes, aquests periòdics ultrapassaven els murs del Seminari. Vinyas recorda les rialles de Joaquim Botet i Sisó quan, algunes vegades, en arribar a La Cova, el trobava llegint el número corresponent de *La Vespa* o de *L'Avi Vell*. A la ciutat de Girona, l'espai ideològic «cimarró», en el camp de la premsa, era ocupat per *Lo Rossinyol: Periòdich satírich tradicionalista* (1885-1888),⁴ on col·laborava, juntament amb l'insigne integrista gironí el doctor Pere Reig, el periodista Joan Baptista Falcó, el qual —segons Vinyas—, per una denúncia basada en un suposat delictes de premsa, hagué de fixar la seva residència a Barcelona, en què fou acollit per Lluís M. de Llauder, director del carlí *El Correo Catalán*, diari on Falcó acabà assumint la funció de redactor en cap.

L'altra facció del tradicionalisme gironí —els «mestissos»— també tingué el seu òrgan periodístic: *La Reacción* (1882), de curta durada. En un dels seus primers números portava —segons que explica Vinyas, atès que no tenim notícia que se'n conservi cap exemplar— una paròdia de la poesia de Jacint Verdaguer *El barretinaire*, dedicada a Pere Reig i que deia: «So bernat pescaire, / petit i doctó. / Me diuen xerraire / més no garlo gaire / més no garlo, no.»

Vinyas, periodista

A finals de segle, Vinyas s'havia traslladat, per motiu d'estudis, a la ciutat de Barcelona. A partir d'aleshores, doncs, la seva visió de la premsa es conformà des d'una òptica amb elements d'interpretació barcelonins i fou descrita amb una certa perspectiva cronològica (recordem que les memòries són redactades a començaments dels anys trenta del nostre segle): «Els setmanaris populars, tan inferiors als d'avui en edició i pre-

4. Vegeu Joan PUIGBERT, «*Lo Rossinyol*, un setmanari integrista gironí (1885-1887)». *Annals de l'IEG*, Girona, núm. 26 (1984); i Lluís COSTA, *Història de la premsa a la ciutat de Girona (1787-1939)*, Girona, IEG, 1987, p. 120-121.

Director de esta obra...
D. FELIX MACIÀ Y BONAPLATA

LA NUEVA LUCHA.

DIARIO DE GERONA.

Èco de las aspiraciones del partido Liberal-dinástico de la provincia.

FUNDADOR-FUNDADORA: D. FELIX MACIÀ Y BONAPLATA.

OBSERVACIONES METEOROLÓGICAS
Administradas por la ACADEMIA DE CIENCIAS FÍSICAS, QUÍMICAS Y NATURALES de esta ciudad.

Table with 5 columns: Observaciones, Barómetro, Temp. máxima, Estado del cielo, Viento, Dirección, Fuerza en escala. Row 1: 3, 103, 10, 70, Despejado, Variable, 0.

EN MIS ARGUMENTOS PARTICULARES Y CORRESPONDENCIA.

Quedan veinte y nueve meses que me he interesado del partido y con el deseo de honrarle esta...
D. FELIX MACIÀ Y BONAPLATA

Recio LA NUEVA Lucha que, siendo diario y sostenido por los señores directores de esta obra...
D. FELIX MACIÀ Y BONAPLATA

Gerona 1.º de Enero de 1887.
D. FELIX MACIÀ Y BONAPLATA.

Año nuevo,

El año 1886, mirado por la edad y las desventajas, sea el último de este y sea el primero de otro...

La verdad es que entre con buena fe un corazón patriota en el momento de salir este número...

Los partidos políticos, que no siempre han sido tan respetuosos han demostrado, en mayor grado, a la patria, hoy, vienen un resaca interior...

ción y correspondencia por tanto...
D. FELIX MACIÀ Y BONAPLATA

Permítame un extracto, los lectores de este diario que en el campo de la política...

Que los partidos secundarios de la política, que en el campo de la política...

una nueva, cuando se consideren...
D. FELIX MACIÀ Y BONAPLATA

Es tarde y he de terminar, quedando para otro número, una correspondencia...

Ecos de Barcelona.

ALFONSO AL AÑO VEINTE.

En estos días últimos he leído un número de uno de nuestros periódicos...

Hay un artículo en el que se dice que Alfonso XIII, en el momento de salir este número...

En el número publicado en el día 20 de este mes, en el número 10 del periódico...

sentació, no eren pas certament mancats d'enginy i de gràcia. Predominava encara en el gust del públic l'humorisme pitarresc, de rialla franca, pimpant de vivesa meridional, propens a la xavacanereria quan cau en mans barroeres. En castellà, començaren de publicar-se llavors alguns setmanaris calcats en el patró del «Madrid Cómico», força ben redactats amb col·laboració quasi bé tota forastera i ben retribuïda. El millor fou sens dubte «La Semana Cómica», que dirigia en Fernández de la Reguera, i el de més llarga durada el «Barcelona Cómica» que dirigia en Manuel Ossorio y Gallardo, germà del conegut polític Àngel. Poc abans de l'exposició universal començà de publicar-se el primer periòdic barceloní de la nit, «La Nación», de significació «romerista» i patró antiquat, que no sapigué pas aprofitar l'oportunitat del moment, únic, com va fer-ho no gaire més tard en Peris Mencheta amb «El Noticiero Universal» començat sense altre capital que tres o quatre mil pessetes, manllevades encara, segons es deia.»

El bagatge cultural i l'experiència adquirida en la seva infantesa i la seva joventut a Girona, amb les tertúlies en el seu domicili i les lectures periòdiques de la premsa, que sens dubte abundava a la redacció de la *Revista de Gerona* gràcies a l'intercanvi de publicacions que hom hi mantenia amb més revistes i diaris, féu que Joan Vinyas mostrés, de bell antuvi, a Barcelona una predisposició per a l'exercici periodístic. Si afegim a això «l'empenta, ben casual, d'un company de dispesa», que li demanà que col·laborés en el setmanari de Sant Feliu de Guíxols *El Noticiero* (1891-1894) amb un article —el primer que publicà Joan Vinyas— que fou, per cert, molt ben rebut, i que va tenir continuïtat en el mateix periòdic i, més tard, en un altre de la mateixa vila titulat *El Puerto* (1889-1902) —col·laboracions que s'esdevenien normalment en números extraordinaris—, som davant del debut com a periodista de Joan Vinyes.⁵

Des de Barcelona va començar a col·laborar en periòdics de Girona com *Lo Geronès*. Els temes periodístics de què tractava eren diversos, des de la seva situació personal a Barcelona fins a una informació del judici de jurats a Girona, l'any 1895, que acabà amb la condemna a mort d'en Galceran, el *Pastor de la Gralla*. En aquest cas, Vinyas explica com es documentà parlant directament amb el mateix reu.

Un cop acabada la carrera de dret, Joan Vinyas torna a Girona i hi repren l'ambient de les tertúlies que havia abandonat de molt jovenet per

5. *El Noticiero: Semanario ilustrado, de avisos y noticias*, s'editava en castellà per bé que publicava textos en català, característiques que són aplicables a *El Puerto: Periódico comercial, independiente, literario é ilustrado*. Vegeu Lluís ESTEVA i Elena ESTEVA, «Inventari de la premsa guixolenc», *Estudis sobre Temes Guixolencs*, Sant Feliu de Guíxols, Publicacions del Museu Municipal, núm. 2 (1980), p. 67 i 70-71.

Recreació del Cafè Vila feta per a l'exposició organitzada pel Museu d'Art de Girona de l'octubre de 1996 a l'abril de 1997

estudiar a Barcelona. Coneix molts periodistes gironins, com Juli Piferrer,⁶ «talent malaguanyat després per un conjunt de circumstàncies, que podia haver assolit un dels primers llocs en la nostra literatura»; el director d'*El Correo de Gerona* (1893-1904), Martí Adroher; el col·laborador del setmanari carlí *El Baluarte* (1893-1896) Narcís de Fontanilles; i el redactor del *Diario de Gerona* (1899-1936) i d'*El Heraldo de Gerona* (1899-1932), Joan Antoni Espuñes, «un dels dos únics periodistes amb sou, a Girona, en aquell temps».

Era el context propici per a encendre la flama de la creació literària i l'exercici periodístic: «Tot plegat, amb l'atracció que el periodisme exerceix en les imaginacions joves, estimulava en mi aquelles aficions.» Les tertúlies se celebraven, tanmateix, a les redaccions dels diaris, com la que es feia a la d'*El Baluarte*, òrgan periodístic dels tradicionalistes, que tenia una estructura molt sòlida pel fet d'estar sota l'empara del Cercle Tradicionalista i compartir-hi el local, al carrer de la Cort Reial, i amb el qual Joan Vinyas —per raons ideològiques— se sentia plenament identificat. «Allí llegíem la premsa local i la forastera de canvi, i hi fèiem tertúlia amb en Baldomer Trullàs, el Director —l'altre periodista pagat, el major sou de la premsa gironina, amb cent pessetes cada mes.»⁷ A pesar d'això, Trullàs era «qui menys manava en la redacció d'"El Baluarte", encara que després hagués de pagar els plats trencats per les atzagaiades dels altres». De la mà de Trullàs, Vinyas s'anava prodigant en el camp periodístic amb la redacció d'alguns articles que «jo vaig anar escrivint, de tons humorístics a l'estil dels d'en Taboada que era llavors "el rei de la broma" i derrotxava en la premsa de tot Espanya una quantitat d'ingeni que potser no sumarien tots els "astracanistes" d'avui, en una producció feta a la babalà però tan copiosa que sols la materialitat d'escriure-la constitueix un "record"». Luis Taboada col·laborava, en aquells anys, en la redacció de *Madrid Cómico* (1880-1923), «el representante más destacado de este periodismo festivo, amable y sin acidez»,⁸ setmanari de gran influència en el català «humorisme pitarresc».

Amb el pas del temps, Joan Vinyas s'implicà més activament en la redacció de *Lo Geronès*, on publicà un seguit de cròniques municipals,

6. Piferrer era un dels periodistes més destacats de Girona i un dels elements més significatius del republicanisme gironí i col·laborà en la majoria de les publicacions d'aquesta ideologia, com *El Federal* (1888), *La Voz del Pueblo* (1893-1894), *Gerona Democrática* (1894) i *El Ideal* (1903-1905).

7. Fins que la Junta li rebaixà el sou a setanta-cinc pessetes, la qual cosa va provocar que abandonés *El Baluarte*. Uns quants anys més tard, Baldomer Trullàs dirigí, també, *La Bandera Blanca: Altar-Trono-Fueros. Periódico tradicionalista de avisos y noticias* (1901) i *La Provincia* (1904-1905).

8. María Cruz Seoane, *Historia del periodismo en España. El siglo XIX*, Madrid, Alianza Universitaria, 1983, col·l. «Textos», p. 311.

amb el pseudònim de Saladonio Gutierras, parodiant el tracte que l'alcalde Manuel Català donava a l'idioma català a l'Ajuntament. Fins i tot Vinyas assolí la direcció del periòdic catalanista quan Joaquim Botet i Sisó fou nomenat director del diari barceloní *La Renaixensa*. Cal dir que la redacció de *Lo Geronès* era al mateix Centre Catalanista de Girona i sa Comarca, inicialment a casa de Botet i Sisó. Allí fou el bressol de les primeres manifestacions, a Girona, de signe catalanista, per bé que amb una àmplia base social i ideològica. Així mateix, al Centre hom podia trobar abundant premsa catalanista provinent de tot Catalunya, producte de l'intercanvi amb *Lo Geronès*. A voltes, hi entraven publicacions d'unes altres tendències polítiques que portaven membres del Centre a títol personal (recorrem la diversitat ideològica que, en aquells moments, encara dominava els socis del Centre). Els problemes s'hi suscitaven amb l'admissió dins del local de la societat de periòdics eclesiàsticament prohibits: «El més notable i paradòxic del cas, eren les actituds contradictòries amb què agreujaven la qüestió, d'una banda, elements que mentre dins del "Centre" portaven a termes violents la seva intransigència es passejaven per la Rambla (a la vista d'en Botet que en sofria els maldecaps) llegint els mateixos periòdics amb què tan repatanis es manifestaven, i d'altre, elements de procedència i significació carlines que extremant dins del Centre un criteri liberal, mantenien fora d'ell el tarannar del seu partit, disposats sempre a fulminar excomunionen en nom de l'ortodòxia. [...] El tacte i l'habilitat de la Junta, auxiliada per l'acció sedant del temps, sortajaren el conflicte, no sense donar lloc a alguna expulsió i a una petita dissidència origen de la publicació d'un "Setmanari Catòlic", de breu durada.»⁹

A inicis de segle, Joan Vinyas era ja un home absolutament arreglrat amb les tesis regionalistes, fins al punt de col·laborar intensament, a la tardor de 1901, en la creació d'un *Butlletí de la Lliga Catalanista de Girona*, instrument propagandístic a favor de la candidatura regionalista presentada en les eleccions municipals del 10 d'octubre de 1901. L'experiència va durar un mes, bé que el butlletí fou «molt llegit, sobre tot en la secció satírica de "Clatellades"», i els seus objectius coberts a bastament.

L'any 1902 Vinyas començà a exercir professionalment d'advocat a Girona mentre continuava desenvolupant les seves altres activitats: «la meua carrera no era pas un obstacle, sinó més aviat estimulante, a les aficions polítiques i periodístiques i així no és d'extranyar que el Centre Catalanista i "Lo Geronès" absorbissen les meves estones vagatives.»

9. *Setmanari Catòlic* es publicà del 6 d'abril de 1895 a 31 d'agost del mateix any.

La Penya del Cafè Vila

A Girona, però, una de les tertúlies periodístiques més emblemàtiques fou la que es començà a celebrar, en aquells anys del canvi de segle, al Cafè Vila —conegut a l'època amb el nom de Cafè Militar—, situat a la plaça del Vi. La seu d'aquestes tertúlies esdevingué amb el temps el primer local social de l'Associació de Periodistes de Girona, fundada l'any 1914.

El Cafè Vila es convertí en el centre neuràlgic de la cultura gironina i fou el lloc on Joan Vinyas començà a adquirir un cert prestigi com a periodista: «ens reuníem una bona colla de companys, la major part aficionats al periodisme. [...] Procuraré recordar aquella tertúlia, perquè en ella es comprenia gairebé per complert la vida periodística gironina del seu temps, feta excepció del "Diario de Gerona", el Director del qual, Rafael Masó i Pagès, i el seu redactor, en Joan Antoni Espuñes, eren fermes i caracteritzats socis del Casino.»

El degà de la tertúlia del Cafè Vila era Albert Nugué, periodista veterà, amb una extensa experiència en la direcció de periòdics: *El Demócrata* (1881-1887), *La Nueva Lucha* (1887-1890), *El Independiente* (1889-1896). La seva doble condició de redactor i caixista li permetia compondre directament els originals prescindint d'escriure'ls, per la qual cosa, en cas d'haver incorregut en un delictes d'impremta, el jutge difícilment hauria pogut localitzar els originals. Malgrat això, i en opinió de Vinyas, Nugué era un home «mancat de cultura pròpia [que] tenia una afició extraordinària a assimilar-se paraules castellanques que li sonaven bé però de les que no comprenia pas sempre el sentit exacte, incorporant-les a dret i a tort en els seus articles, un dels quals que vaig retallar i guardar, "Mesocracias infandas", era una delícia».

Un altre periodista habitual de la tertúlia del Cafè Vila era Martí Adroher, director d'*El Correo de Gerona* (1893-1904). El concepte professional que en tenia Joan Vinyas era discret: «el seu entusiasme pel periodisme no podia pas suplir la seva manca de preparació.» Aquesta circumstància motivà que fos substituït en la direcció del periòdic pel seu germà Esteve, periodista molt més professionalitzat que havia treballat en la redacció d'*El Liberal* de Madrid: «portava una base de cultura general, que amb el seu més que mitjà talent i la seva pràctica el feien un periodista estimable, frustrat, com el mateix Trullàs, pel desordre i l'abandonament propis d'aquell romanticisme bohemi, tan vuitcentista, que encara ens influenciava a tots constituint-nos en dilapidadors de les dots naturals, poques o moltes, que Déu ens hagués donat. Veritables antípodes d'en Xenius —el de la santa insistència, el coturn estret i la llima infadigable— ens plavia l'improvisació i ens vantàvem d'emplenar el dissabte qualsevol setmanari que hagués de sortir el diumenge, fent escriptori de totes les taules de cafè.»

Uns periodistes que són esmentats, només de passada, per Vinyas són els que feien el periòdic liberal gironí *La Lucha* (1871-1910). Pel que sembla, acudien poc al Cafè Vila: el director, Joaquim Ruiz i Blanch, segons que explica Vinyas, «ni per edat ni per condicions formava pas en la nostra colla»,¹⁰ mentre que els seus redactors, com ara Pau Rodríguez Caixàs,¹¹ estaven massa enfeïnats «en l'exigència d'un mínim constant de gasetilles, que en Ruiz Blanch els imposava, i que en la vida gironina no era pas fàcil, la major part de les vegades, sense estimular un xic la fantasia».

El més jove contertulià del Cafè Vila era Narcís de Fontanilles. Gran afeccionat a la poesia i al teatre, va guanyar uns quants certàmens i premis literaris. Fontanilles també es va prodigar en el camp de la premsa amb col·laboracions a *El Baluarte*, a *El Guasón* i, sobretot, al setmanari catalanista *Lo Geronès* (1894-1909). Va morir en plena joventut, l'any 1898, quan calia esperar-ne «un període de fructuosa maturitat». Al costat del jove Fontanilles, Vinyas esmenta de passada Pau Alsina, que, en aquells moments, era un home d'edat avançada.¹²

La situació internacional i la premsa gironina

Quan ressonaren els primers canons a la ciutat cubana de Baire —inici de la darrera fase de la guerra de la independència de Cuba—, pel febrer de 1895, les notícies que arribaven es reduïen als insípidos i poc realistes comunicats oficials: la insurrecció havia estat un fracàs, el poble cubà era favorable a la «madre pàtria» i, casualment, les baixes de l'enemic «eren «cabecillas», encara que alguns d'aquests no devien quedar més que estebornits perquè al cap de pocs dies tornaven a matar-los com si res».

De fet, alguns sectors de la premsa tingueren un paper, amb relació a les guerres colonials, similar al que havia d'exercir la premsa franquista en informar sobre la Segona Guerra Mundial. Vinyas explica com *La Vanguardia* presentava un potencial bèl·lic espanyol equiparable al dels Estats Units, estratègia que intentava fer suposar a la població que els espanyols serien capaços «de posar fora de combat en pocs moments la meitat de

10. Per a una descripció sintètica de la figura de Joaquim Ruiz, vegeu Lluís COSTA, *El periodisme*, Girona, Quaderns de la Revista de Girona, 1996, p. 20-21.

11. Periodista, narrador, poeta i dramaturg, nat a Girona l'any 1856, fou l'impulsor i el director del primer periòdic de Banyoles, *El Bañolense* (1886-1889), setmanari bilingüe de tendència democràtica i liberal.

12. Pau Alsina s'havia destacat per la seva tasca periodística en els òrgans republicans de Girona, com ara *Boletín Republicano de la Provincia de Gerona* (1869-1874), *El Demócrata* (1881-1887), *El Posibilista* (1889-1892) o en un nou *Boletín Republicano de la Provincia de Gerona* (1897-1898).

l'esquadra americana». Com és lògic, tot plegat era una magna absurditat, com els fets s'encarregaren de demostrar.

L'accentuada sensibilitat de la població envers la guerra provocà episodis en què es practicà l'indesitjable exercici de matar el missatger. Així, quan s'esdevé el desastre espanyol a Cavite, Joan Vinyas recorda com «la primera notícia va publicar-la el "Brusi" de la tarda, i va ésser tinguda per un infundi que va indignar el públic fins el punt d'ésser apedregada la redacció. Tanmateix aquella nit es confirmava la notícia, donada a petites dosis». A Girona l'expectació era absoluta.

Un dels governadors militars més populars que ha tingut Girona ha estat el general Salcedo, home afable, d'afeccions literàries, de caràcter obert, que acostumava a fer tertúlia amb les hortolanes quan passejava per la Rambla en dies de mercat. El general Salcedo havia escrit llibres de poesia i fins i tot algun drama, com *La redimida*, que va estrenar a Girona. A redós d'aquest personatge, sorgí la figura d'un dels primers corresponsals de guerra en el context de la premsa gironina. El caràcter i les condicions del governador, «que el feien tan propens a simpatitzar amb la jovenalla periodística», van propiciar el naixement d'una profunda amistat amb un periodista, Joan Antoni Espuñes, que des de molt jove havia participat en algunes experiències en el camp de la premsa, com ara l'intent d'edició d'un periòdic estudiantil —*El Bachiller*—; més tard, a la ciutat de Tarragona, on havien traslladat el seu pare per motius laborals, s'implicà en l'elaboració d'un periòdic manuscrit —*El Desterrado*—; posteriorment estigué a Barcelona, on treballà en la redacció de *La Publicidad* aprofitant el fet que el director, Eusebi Corominas, era familiar seu; i, finalment, a Girona, formà part de les redaccions del *Diario de Gerona* i d'*El Heraldo de Gerona*.

Joan Antoni Espuñes era un periodista metòdic i rigorós que dominava molt bé l'escriptura en l'idioma castellà, tot i que Vinyas la considerava «enfermada amb un seguit d'incisos i parentesis que obligaven a llegir-la amb plànol —com li deia jo quan el volia fer enfadar— per a seguir el raonament a través d'aquell laberinte». Es tractava d'un home afable i elegant —«es vantava de tenir dues centes corbates i no se'l veia gaire sense una flor al trauc»— i amb una personalitat que ja feia previsible que podia connectar amb la del governador militar.

El general Salcedo fou traslladat al Marroc, mobilitzat per la campanya de Melilla, i, aprofitant els lligams d'amistat que l'unien amb Joan Antoni Espuñes, li proposà que l'hi acompanyés com a secretari particular. Aquest acceptà amb entusiasme, ja que conjuminà la funció de secretari del militar amb l'exercici de corresponçal de guerra per al *Diario de Girona*. Certament, fou tot un luxe per al diari de disposar d'un corresponçal en un escenari on es generaven constantment notícies de primer

ordre, i així també fou una prestigiosa plataforma professional per al periodista. Al cap d'una llarga temporada, Espuñes retornà a Girona amb una reputació periodística que difícilment hauria pogut assolir a la ciutat.

El complicat exercici de la professió

Exercir de periodista en una ciutat més o menys petita com Girona a finals de segle podia generar dos efectes contradictoris. El primer era que el periodista gaudís d'una influència social que el podia convertir en una figura de prestigi; el segon, cas més comú, era que el desenvolupament de la seva professió, molt en contacte amb el carrer i la seva gent, li originés problemes i controvèrsies constants amb els hipotètics actors de les notícies locals. Joan Vinyas exposa a les seves memòries dos casos molt singulars de periodistes compromesos amb la seva feina.

L'any 1897 es començà a publicar a Girona, d'una manera provisional, el quinzenari barceloní de propaganda catalanista *Lo Regionalista*, que havia deixat d'editar-se a Barcelona en suspendre's les garanties constitucionals. Un dels seus directors, Joan Baptista Torroella (a Barcelona el director era Juli Lavorny), es trobà immers en una desagradable situació, provocada per una virulenta campanya contra les curses de braus que havia engegat el quinzenari catalanista aprofitant que feia poc s'havia inaugurat la plaça de toros de la ciutat de Girona. Unes quantes famílies gironines, espectadores habituals dels festivals taurins, se sentiren al·ludides i molestades i «gent de la que cerca sempre, a costa dels altres, l'emoció del conflicte, ventà el foc, convertint l'al·lusió en ofensa; i una colla de "niños bien", emparant-se darrera el més jovenet i de més bona fe, empaità un vespre per les voltes de la Rambla en Torroella que enrotllat, sol i curt de vista, es vegé precisat a enjegar un tret, amb una pistola gairebé arqueològica». L'aldarull fou monumental i en Joan Baptista Torroella fou detingut i acusat d'homicidi frustrat. El procés s'allargà d'una manera interminable fins que l'acusat resultà beneficiat d'un indult.

L'altre cas de conflicte originat per l'exercici periodístic fou el protagonitzat per Alfons Alsina, que en una gasetilla publicada a *Lo Geronès* comentà certes frases pronunciades per un foraster i dirigides a una senyoreta gironina en el primer pis del Teatre Municipal de Girona. El foraster s'indignà i envià dos representants seus a visitar Alsina, el qual els remeté a Juli Piferrer i a Joan Vinyas. Els termes de la rectificació oferta pels periodistes als representants del foraster ofès no foren admesos, com comenta Joan Vinyas: «Es varen indignar i varen reservar pel seu representant el dret a fer-se justícia en qualsevol banda on trobés l'Alsina. No crec pas ofendre la memòria d'aquest en dir que va anar uns quants

dies bon xic esverat, obrint els ulls com unes taronges a cada cantonada.» El conflicte no va transcendir més enllà de les amenaces, però esdevingué, durant molts dies, un tema de màxima expectació a la ciutat.

Amb aquests dos casos es palesen els riscos d'exercir la premsa en una ciutat com Girona. Evidentment, hi havia més perills i inconvenients per als periodistes, originats, en aquestes altres situacions, per circumstàncies derivades de l'aplicació de la normativa de premsa, a voltes tan arbitràries i injustes com qualssevol altres.

D'altra banda, però, també és interessant remarcar que el periodisme ideològic, imperant a l'època, no exigia, en el fons, un excés de conviccions als professionals de la premsa. Hem explicat més amunt com la Junta Tradicionalista va rebaixar el sou al director del carlí *El Baluarte*, Baldomer Trullàs, a setanta-cinc pessetes, fet que en provocà la dimissió. La Junta, que devia passar per hores, econòmicament, baixes, va oferir el càrrec a Alfons Arquer amb un sou de quaranta-cinc pessetes al mes, una veritable misèria que no permetia de viure amb una mínima dignitat. Amb tot, Arquer hi estava molt interessat, però la Junta li exigia com a prova d'aptitud la presentació d'un article. Les seves modestes condicions periodístiques feren que demanés al seu amic republicà Juli Piferrer, periodista de més qualitat, que escrivís l'article esmentat, el qual redactà un text excel·lent de tons inflamats titulat «Hay que ser carlista». «L'article va ésser calorosament acollit i mercès a ell l'Arquer fou una temporada "carlí de sis rals diaris", com li deia gràficament un ex-correligionari molestat per la seva defecció.»

Aquest episodi certifica que, per damunt de les ideologies, prevalia en el gremi periodístic un bon clima de companyonia. Hi ha un altre passatge, descrit per Vinyas, que corrobora aquesta observació. L'any 1894, el periodista d'Eivissa —casat amb una gironina— Bartomeu Roselló, que passava una temporada a Girona, va fundar el setmanari *El Guasón: Periódico festivo, literario é ilustrado* (1894-1897) i va confiar bona part del pes del projecte a dues persones ideològicament allunyades: Joan Vinyas, afí al tradicionalisme, i el republicà Juli Piferrer. Vinyas escriu: «apart de diferències ideològiques ens juntaven, amb en Piferrer, una pila d'afinitats sentimentals i, per de prompte, la d'una hostilitat resolta al caciquisme canoví que llavors imperava.» Durant un període de temps, quan Baldomer Trullàs encara dirigia *El Baluarte*, periòdic que mantenia unes notables diferències amb *El Guasón*, Alfons Arquer assumí la direcció del nou setmanari. En una ocasió Piferrer emmalaltí sobtadament mentre Vinyas era absent de Girona. El periòdic havia de sortir i a Arquer, veient-se incapaç de redactar-lo, no se li ocorregué res més que recórrer a l'«enemic» Trullàs, que gentilment va encarregar-se d'escriure, aquella setmana, les dues publicacions adversàries.

La premsa com a eina de desvetllament cultural

L'any 1895 havia deixat de publicar-se la prestigiosa *Revista de Girona*. Semblava que la ciutat, progressivament, havia perdut el pols cultural i el seu dinamisme. N'hi havia que recuperaven els tòpics per a definir Girona com una ciutat grisa i mancada de projecció. El corrent artístic i literari del Modernisme apareixia com el fenomen necessari i indispensable per a revitalitzar la societat. A partir de 1902 ja es pot parlar plenament de Modernisme a Girona amb l'aparició de *L'Enderroch* i *Vida*, dues publicacions oposades políticament però amb un objectiu comú: generar un ambient cultural en una ciutat generalment ensopida.¹³ Vinyas no es mostrà, lògicament, aliè a la penetració del Modernisme: «els entusiasmes polítics i literaris de la jovenalla noucentista [caldria, millor, referir-se al Modernisme] —cabells llargs i barrets amples— que esclataven arreu de Catalunya en setmanaris o quinzenals, tingué entre nosaltres la seva representació en “Vida” i “L'Enderroch”, dos setmanaris que, tant com als matisos de dreta i esquerra, corresponien a les dues mentalitats i concepcions del catalanisme. [...] “Vida” era el representant genuí de “La Lliga” tan com “L'Enderroch” de la “Unió”.»

El compromís de la premsa en el teixit cultural de la ciutat era tan important, que moltes de les manifestacions de la cultura gironina tenien com a eix vertebrador una revista o un diari. Un cas molt emblemàtic fou l'organització dels Jocs Florals, l'any 1902, que tingué com a protagonista la redacció de *L'Enderroch*.

L'any 1904, i al voltant de la forta personalitat i d'una inusitada capacitat per a impulsar projectes de Màxim Fernández Sarasola, conegut popularment com a Máximo, que era un peculiar perruquer figuerenc establert a Girona a principis de segle, es creà tot un món estrany que esdevingué centre neuràlgic, durant un quant temps, de la Girona modernista. S'instituí una tertúlia a casa del perruquer a imatge de les que havia hagut a la ciutat, però amb un clar component de disbauxa i d'originalitat, i es publicà una revista mensualment fins al 1914 amb el nom de *Stakanovitchz*:¹⁴ «Veus aquí l'home i veus aquí el moment. Afegiu-hi una penya de parroquians, tots joves, amb aficions literàries i propensos a l'humorisme, en Jori, en Roca i Jordà, en Monsalvatge, en Girbal i jo, concentreu-

13. M. Dolores FULCARÀ, *Girona i el Modernisme*, Girona, IEG, 1976. Per analitzar la diferència d'ambdues revistes, vegeu l'article de M. Dolores FULCARÀ, «Dues revistes modernistes a la Girona de 1902», *Treballs d'Història*, Girona, p. 183-213.

14. Hem de reconèixer que una vegada vam infravalorar erròniament la revista qualificant-la d'«anecdòtica». Lluís COSTA, *Història de la premsa a la ciutat de Girona (1787-1939)*, Girona, IEG, 1987, p. 58. Evidentment, deu anys de publicació —encara que amb infinites interrupcions— ultrapassen la condició d'anècdota.

ho en uns baixos rònecs del carrer Fournàs, plens de trastos vells, garrafes i feixos d'herbes medicinals [...] en Juli Piferrer hi posava alguns cops graciosos a la vida gironina.» L'objectiu prioritari de la revista era donar publicitat a la loció capil·lar antisèptica del doctor Stakanovitchz (la revista es basava en una d'homònima alemanya); ara bé, adquirí un cert grau d'integració amb la cultura gironina i fins i tot organitzà una sèrie de premis, entre els quals n'hi havia uns d'oferts als Jocs Florals de Girona que obtingueren respectivament, en els seus dos primers anys d'edició, Gabriel Alomar i Josep Carner.

Per la redacció de *Stakanovitchz* passaren periodistes tan prestigiosos com els esmentats Piferrer i Romà Jori. Aquest darrer és definit per Joan Vinyas com «un home sorrut» però que, per mitjà de *Stakanovitchz*, «començà d'expansionar-se en amistats». Jori havia anat a Girona a dirigir *La Lucha* «amb el sou ja llavors irrisori de quinze duros cada mes». Després de la seva intensa experiència periodística gironina, es traslladà a Barcelona, on assumí la direcció de *La Publicitat* poc temps abans de la seva prematura mort als voltants de l'any 1921.

Per acabar, apuntem que les memòries de Joan Vinyas i Comas també permeten copsar, en certa mesura, el grau de recepció a la ciutat de Girona de la premsa editada a les comarques. Així, hom hi fa referència als setmanaris del Baix Empordà, «plens de literatura d'àlbum vuitcentista i de ressenyes de festa major i balls de Carnaval [que] reflectien admirablement els temps idíl·lics de la indústria surera en què els tapers, amb quatre jornals en tenien prou per viure i dedicar a berenades, pesqueres i xerinoles els tres dies restants de cada setmana».

La premsa d'Olot acusava «finament la personalitat racial i el sentit de la tradició d'aquella comarca en que fins els republicans demagogs tenen quelcom de figures de pessebre». Vinyas hi recorda els setmanaris de Palamós i la moda de publicar periòdics amb el nom d'«ecos», com *El Eco Guixolense* o *El Eco de la Montaña*, dels quals es declara admirador ja que, malgrat tenir un nivell qualitatiu més aviat discret, presentaven una forta originalitat i personalitat.

En definitiva, la proliferació de premsa a la ciutat no representava pas cap obstacle per a la recepció de capçaleres editades a les comarques i, per tant, cal determinar que s'hi mantenia un notable flux de reciprocitat.